

Horváth Nóra

Együtt

(MONET, GAUGUIN, SZINYEI MERSE, RIPPL-RÓNAI Impresszionista és posztimpresszionista remekművek a jeruzsálemi Izrael Múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria és a Szépművészeti Múzeum gyűjteményeiből, Budapest- Magyar Nemzeti Galéria, 2013. június 28.- október 13.)

Szinyei
Merse Pál:
Majális,
1873

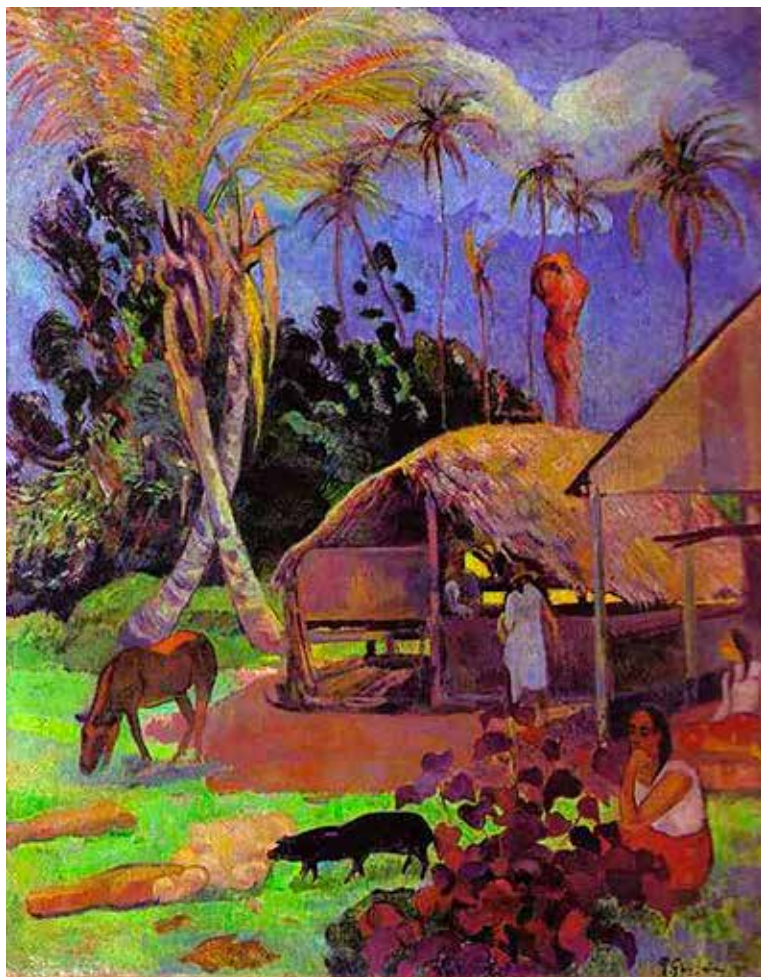
A két nagy budapesti múzeum – MNG és Szépművészeti – együttélésének első nagy reprezentációja az a kiállítás, mely kb. ötven francia és hetven magyar remekmű felvonultatásával mutatja be a francia és a magyar impresszionizmus és posztimpresszionizmus kapcsolódási pontjait. A tárlat nem valósulhatott volna meg a jeruzsálemi Izrael Múzeum által kölcsönzött képek nélkül, melyeknek nagy része igazi kuriózum a múzeumlátogatók számára. Bár a két budapesti óriás összehozásának körülményei és következményei

még a szakmabeliek előtt sem teljesen ismertek, az új pár első nagykiállítása-gyermeke megjelenését tekintve, európai színvonalú. Igazságtalanság volna azonban pusztán az új helyzet hozta változások javára írni egy olyan átfogó tárlatot, melyhez többéves kutató- és szervezőmunka szükséges. Az elmúlt évek nagy Vaszary-, Rippl-Rónai-, Ferenczy-, és Monet kiállításai után azt gondolhatnánk, hogy ilyen címmel már nem lehet újat mutatni a Budapestre érkező közönségnek. Az Izraelből érkezett művek és a kiállított festmények

elrendezése miatt azonban, egy izgalmas és látványos anyag tekinthető meg a várban, mely még a művészetben jártas nézői pillantásokat is meg tudja lepni, különösen az utolsó részben.

A 19. században nem Franciaország volt az elsődleges úti cél a magyar művészeti élet tagjai számára. Kevesen jutottak el Párizsba és még kevesebben a francia művésztelepekre, éppen ezért különleges azoknak az életműve, akik a 19-20. század fordulóján, eltérő iskolákon és hagyományokon nevelkedve megízlelhették a francia miliót, mely az európai festészet egyik legfontosabb táptalaja. Az impresszionizmus – mint a legtöbb újdonság – botrányokkal övezett indulása, majd térhódítása jól ismert a művészetrajongók körében. Európa legtöbb országában a franciák vásznainak világa a legismertebb, éppen ezért jó kiindulópontot

Paul Gauguin:
Fekete sertések,
1891

Mészöly Géza:
Lido,
1883

jelentenek a külföldön felbukkanó mozgalmak és művésztelepek tevékenységének bemutatásához. A Magyar Nemzeti Galériában látható tárlat segít új kontextusba helyezni a 19. századi magyar festészetet, oly módon helyezi el a magyar művésztelepek alkotóinak életművét, hogy az *itt és ott* hagyományos rendezési elvet felváltva, az *akkor* válik meghatározóvá. A szolnoki és nagybányai művésztelepeken folyó kísérletek párhuzamba kerültek a franciaországi eseményekkel. A plein-air festészet nem varázsütésre terjedt el Európában, számos olyan dolog befolyásolta lehetőségeit, melyek távol állnak az esztétikai elméletektől. Nem hagyható figyelmen kívül az újfajta tubusos festékek megjelenése vagy a vasúthálózatok kiépülése, melyek lehetővé tették, hogy a művészek a nagyvárosok szennyezett környezetéből rövid idő alatt az érintetlen természetbe juthassanak.

A kiállításon látható festmények elkészítésének körülményei azonban rendkívül eltérőek. Itt van például a hosszú évtizedek óta impresszionistának minősített *Majális* Szinyei Mersétől, melyet hagyományosan plein-air műnek tartunk, pedig műteremben készült. A Szinyei esetében gyakorta emlegetett levegőfestés nem azonos a Franciaországban alkalmazott festésmóddal, mégis, megdöbbentő, hogy a Münchenben elsajátított hagyományos festészeti eljárásokkal olyan hatást tudott elérni, mint a francia impresszionisták. A *Majális* mellett látható az *Őszi táj nyúllal*, valamint Wilhelm Leibl nagyméretű *Szinyei Merse portréja*, mely Rippl Rónai *Szinyei Merse Pál képmása* (1911) mellett is jól mutatott volna, de a kiállítás rendezési elve ezt nem tette lehetővé. Mindenesetre találó az utóbbi kép melletti megjegyzés, mely szerint „a cigarettát

Mednyánszky
László:
Férfi
akttanulmány,
1895

tartó bal kéz eleganciája” mindkét képen magával ragadó. Ha a magyar festők többségét ért korabeli kritikákra és támadásokra gondolunk, nem lett volna meglepő, ha Szinyei Merse egy szabadulni vágyó, lekötött léghajót fest a 19. század végi Magyarországon. Ehelyett azonban megszületett a szabad szárnyalás szimbólumának is beillő *Léghajó*, mely minden kiállítás üde és vidám színfoltja. A témát valós esemény – Szinyei sógorának léghajós utazása – inspirálta. Mészöly Géza *Lido* című festménye végre megfelelő kontextusba került! Egy visszafogott felkiáltásból született öröm szállt meg, mikor megláttam a kiállítás első képeit, és az azonnal felismerhető rendezési elvet. Mészöly *Lidőjával* akkor találkoztam először, mikor Claude Monet és Boudin képei már mélyen beivódtak az érzékeimbe és meghatározták a tizenkilencedik századi francia festészetről alkotott gondolataimat.

Ez már régen történt, de a felfedezés öröme miatt emlékezetes. Ettől kezdve régi ismerősként látogattam Mészöly kisméretű festményét a Nemzeti Galéria egyik nagy kiállítóterének eldugott sarkában. Azóta sok minden történt, Franciaország nagykiállításokat rendezett Monet-nak és az idén a párizsi Jacquemart-André Múzeum Boudinnek is, Normandiában pedig kiállítás-sorozatokon ismerhették meg a látogatók a fürdőkultúra kibontakozása és az új festészeti témák megjelenése közti kapcsolatot. Még a Musée d’Orsay-beli nagy Manet-tárlat fő attrakciója is egy olyan Amerikából kölcsönkapott festmény lett, melyen ott díszleg egy ló vontatta fürdőkabin. Arra azonban úgy tűnik mostanáig kellett várni, hogy e színeiben és ecsetkezelésében oly modern festmény Boudin szélfúttá nyári tengerpartjainak szomszédságába kerüljön. Bár a helyszín nem Normandia – mint a francia festő vásznain –, Mészöly ismerte az Atlanti-óceán partjának hangulatát és fényeit, hisz párizsi tartózkodása alatt készített néhány vázlatot a normandiai Le Havre-ban és Honfleurben. Az 1883-ban készült kép helyszíne viszont Velence, ahol Mészöly nászúton járt. Boudintól, a jeruzsálemi múzeumtól kölcsönzött 1882-es *Berck: strandjelenet*, és az 1874-es *Portrieux* látható, amit 1913-ban vásárolt meg a Szépművészeti Múzeum. A normandiai partszakasz gyönyörű emlékműve Monet *Az avari sziklaszirt – Étretat* című festménye is 1885-ből, mely szintén az Izrael Múzeum tulajdona. Mészöly Géza, Mednyánszky László és Szinyei Merse külön kis „beugró”-ban kapott helyet, miközben a kiállítóter hosszú falain a francia festők alkotásai sorakoznak. A látótér azonban nincs megtörve, hisz egyik oldalról a másikra pillantva azonnal elgondolkodhatunk a témák vagy a festésmódok hasonlóságain, eltérésein. Mednyánszky László 1874-ben a Párizsi Képzőművészeti Akadémia hallgatója volt, történeti zsáner tagozaton. Nem kedvelte az akadémiai kötöttséget, de Munkácsyhoz sem vágyott, aki apja kérésére szívesen fogadta volna. 1875-ben inkább a barbizoni művésztelepre utazott, ahol megismerkedett Paál Lászlóval és Odilon Redonnal. Még ugyanebben az évben, Párizsban, műtermet bérelt és egy festményét beavogatták a Szalon kiállítására. 1877 és 80 között már a

Claude Monet:
Az avari
sziklaszirt
– Étretat,
1882

szolnoki művésztelepen dolgozott, amit nagyon megszeretett. Mednyánszky 1890 és 1892 között tartózkodott másodszer Franciaországban – kisebb-nagyobb megszakításokkal –; a szakirodalom ezt az időszakot nevezi Mednyánszky impresszionista korszakának, mert festményei üdébbek, világosabbak. Kitűnő példája e korszaknak a *Tavaszi domboldal* című festmény, melynek világos zöldjéből hiányzik mindaz a ború és komorság, mely egyértelműen érezhető az 1893 körüli *Dunajeci tájrészleten*, és egyre inkább, az édesapja 1895-ben bekövetkezett halálát követő időszakban. Az említett festmény azonban a vörös és a barna színekkel való különleges kísérletként is értékelhető – s így tökéletes ellentéte a tavaszt ünneplő vászonnak –, hisz Mednyánszky, naplójának bevallotta, hogy a vörös sárgás és barnás keverékeit tartja igazán érzékileg izgató hatásúnak. Szerencsésnek mondhatják magukat, akik a Nemzeti Múzeumban látható időszaki kiállításon a júliusi zárásig még elcsípték Mednyánszky azonos témájú festményét, mely magántulajdonban van.

(Vonzások és változások – 18-19. századi magyar festészet magángyűjteményekben a Kogart és a Magyar Nemzeti Múzeum közös kiállítása) Mednyánszky életműve szétszóródott, képeinek nagy része eltűnt, így a kutatók csak a megmaradt vásznak alapján értékelhették e megrázó sorsú művész pályáját. 2009-ben azonban rendkívüli dolog történt. Markója Csilla kutatásaiból és tanulmányaiból tudhatjuk, hogy 2009-ben a Londonhoz közeli Donnington-ban került sor a Ringwald-gyűjtemény elárverezésére. Leopold Ringwald birtokolta az egyik legnagyobb Mednyánszky-gyűjteményt, melynek darabjai közvetlenül a családtól származtak és a festő nagyőri és beckói műtermében készültek. Az anyagban található *Férfi akttanulmány* és a portrék új megvilágításba helyezték a Mednyánszky-életművet és lehetővé tették a művész korábban kiadatlan naplórészleteinek vizsgálatát. Markója Csilla új Mednyánszky monográfiája ezen túl nem hagyható figyelmen kívül a Mednyánszky képeket is felvonultató tárlatokon. Mednyánszky vagy

Ferenczy életművével kapcsolatban sok újdonság került napvilágra az elmúlt időszakban. A *Meztelen férfi* címmel, a Ludwig Múzeumban megrendezett kiállítás új kontextust teremtett néhány klasszikus magyar festmény számára. Boros Judit és Plesznivy Edit kutatásai pedig újraértelmezték a korábbi Ferenczy-képet, a birkózókat és fürdőzőket ábrázoló festmények erotikus kisugárzása többé már nem negligálható a naplók és levelek ismeretében. Ferenczy Károly kapcsán P. Szűcs Julianna jegyezte meg, hogy „legmélyebben Boros tanulmánya írta le a festő korábban leírhatatlan személyiségjegyeit, rejtőzködésének valódi természetét, sőt vonzásainak és választásainak etikai mozgatórugóit is”. (ArtMagazin 2012/1)

A francia-magyar kapcsolatok és az elszalasztott lehetőségek – különösen Szinyei esetében – végiggondolásával nem tudunk hamar végére érni e hatalmas anyagnak, különösen azért nem, mert a *Nyolcak művészcsoport és Cézanne*, a *Neósok – magyar vadak*, vagy a *Rippl-Rónai és a Nabis művészcsoport* című részek már egészen új utakat vázolnak fel mind a francia, mind a magyar festők esetében. Bár a francia Nabis csoport elhatárolta magát az impresszionizmustól, példaképük – Gauguin – és új festészeti ideáljuk miatt, a könnyebb kedvéért általában a posztimpresszionizmushoz sorolódhatnak. A képlet

Rippl-Rónai József:
Öreganyám,
1894

azonban meglehetősen bonyolult. A francia „próféták” közül Pierre Bonnard, Maurice Denis, Vuillard és Serusier a legismertebbek, de tudunk kell, hogy Rippl-Rónait a Nabis festőcsoport tagjai hívták magukhoz. Előzményként, a festő 1894-ben

Szinyei Merse Pál:
Pipacsos mező,
1896

Claude Monet:
Virágzó
szilvafák,
1879

Szinyei
Merse Pál:
Virágzó
almafák,
1902

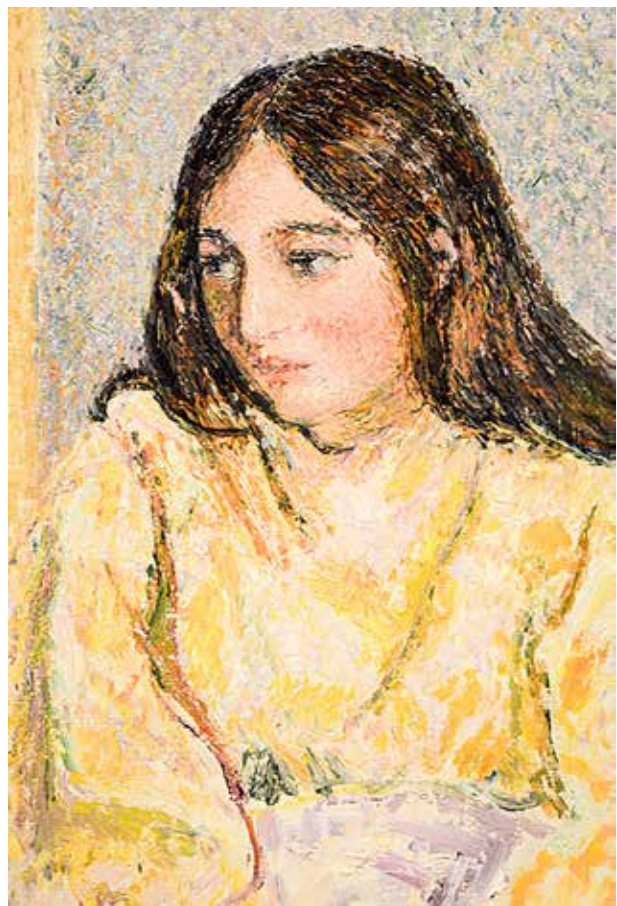

Párizsban kiállított, *Öreganyám* című festményének sikerét említhetjük, mely művészeti körökben nagy elismerést hozott Rippl számára. A magyar művész megismerhette Gauguin és életre szóló barátságot kötött a skót festővel, James Pitcarin Knowles-szal. Mikor Rippl-Rónai és Knowles összebarátkozott Aristide Maillol-lal, megalakult a Nabis-különítményként emlegetett alakulat. 1899-ben Rippl-Rónai csodálatos hónapokat töltött Maillol dél-franciaországi otthonában Banyuls-sur-Merben. Maillol hatása egyértelműen megmutatkozik a magyar festő iparművészeti munkáiban.

Nem lehetséges minden inspiráció és motiváció kibontása egyetlen cikkben és egyetlen szemle után. A Pissarrók és Renoirok mellett Cézanne-ok sorakoznak, mindannyian a jeruzsálemi múzeum anyagából, nem az ismertebb nyugat-európai múzeumokból, ezért csak komoly koncentráció mellett érdemes egy alkalommal végigvizsgálni az összes műalkotást. Pissarro *Bőséges aratásában* például (1893) – mely a Sara Lee Corporation ajándéka volt az American Friends of the Israel Museum számára – érdemes sokáig gyönyörködnünk, mert az üdén ragyogó, több rétegben felvitt, számtalan árnyalatú zöld visszaadására egyetlen fényképezőgép sem lehet képes. A Nagybányai Művésztelep Hollósó és Ferenczy Károly jól ismert vásznain keresztül van jelen, Vaszary János franciaországi kapcsolatait pedig már a Nizzából és Monte Carlóból hazaküldött elragadtató levelek is tanúsítják, melyeket ifjú menyasszonyának küldött. „Elképzelhetetlenül színes itt minden” – írta. 1906-ban a Nemzeti Szalonon három tucat mediterrán témájú képét nagy sikerrel mutatta be. A Marie Laurencin képeire emlékeztető *Alarcosból* színvilága teljesen eltér a Riviérán festett vásznakétól, éppen ezért érdemes darabja e válogatásnak.

A kiállítás legutolsó részében két rendkívüli Van Gogh szomszédságában látható Vuillard, *Misia a díványon* című festménye. Az 1900 körül készült képen az a hölgy látható, kinek mecénási tevékenysége nélkül nem szárnyalhatott volna a Gyagilev vezette Orosz Balett és nem kapott volna akkora figyelmet a párizsi salonokban Satie vagy Fauré zenéje. Misia fogalomává vált, művészek

Camille Pissarro:
Jeanne
portréja,
1893
körül

tucatjai örökítették meg vásznaikon, köztük Denis és Bonnard is. Az Izrael Múzeum által kölcsönzött kép azoknak a magyar nézőknek is bepillantást enged a korabeli pezsgő, párizsi művészeti életbe, akik nem láthatták a Misia tiszteletére rendezett Musée d'Orsay-beli nagy kiállítást. Visszatérve a két Van Goghra, úgy gondolom mindenki számára érdekes felfedezés lehet az Izrael Múzeum két értékes kincse, az 1888-as pipacsos kukoricatáblát ábrázoló festmény, valamint *Az Asniéres-i Voyer d'Argenson park bejárata* címet viselő 1887-es kép, mely Ignace Hellenberg hagyatéka volt Izrael államnak. A Van Gogh-i képi világtól oly nagyon eltérő hangulatú festmény igazi csemege egy magyar kiállítótérben. A Van Gogh-okkal kapcsolatban már nem beszélhetünk egyszerűen csak francia-magyar hatásokról; bár közhelynek számít, a művészet nem ismerhet határokat és korlátokat. A Budapestre érkező turisták számára most már nem lehet kétséges a magyar festészet jelentősége és értéke. A legnagyobb pillanat azonban majd az lesz, mikor 2013 őszén a párizsi Musée d'Orsay-ban megnyílik az *Allegra Barbaro – Bartók és kortársai* című tárlat, mely Európa szívébe emeli a magyar festészet nagyjait.